

J. Davidsen

Kjøbenhavns Vægterkorps og Vægterversene

(med to tillæg)

Gyldendal

København 1910

J. Davidsen: Københavns Vægterkorps og Vægterversene

et er nu 20 Aar siden, at Københavns Vægterkorps i Henhold til Stadens nye Politiorganisation blev Ophævet og erstattet med Politiets Patrouille- og Nattjeneste¹, Saaledes er der vel ikke hengaaet noget langt Tidsrum siden dette Korps i

Ordets egentlige Forstand sang paa det sidste Vers, men i en Tid som vor, hvor alt gaar med Jernbanefart, hvor ene vigtige Begivenhed afløser den anden og holder Opmærksomheden i en rastløs Spænding, kan det med fuld Føje antages, at ogsaa denne Institution nu næsten er gaaet i Glemmebogen. Med Hensyn hertil vilde det være en Mangel paa pligtskyldig Opmærksomhed, ja endog en ligefrem Uret, dersom man i en Bog som nærværende, forsømte at opfriske Erindringen om et Korps, der ikke blot havde det ansvarsfulde Hverv at haandhæve Ordenen ved Nattetid samt at værne om Indbyggernes Fred, Ro og Sikkerhed, men ogsaa udgjorde et fremtrædende og karakteristisk Element i det københavnske Folkeliv. I Erkjendelsen heraf skal jeg i det følgende dels efter egne Erindringer, dels efter andres Meddelelser, navnlig et af V. Fausbøll i 1862 udgivet lille Skrift om Vægterversene, søge at give et Billede af det Korps' Væsen og Virken, der ligesom saa mange andre af Fortidens institutioner ikke sjældent mødte Miskjendelse og ved dets Ophør efterlod i enkelte Retninger et Savn, der maaske endnu føles.

¹ Det skete 1863 ved Omordningen af Københavns Politi. Udg. Anm.

Havde Vægterkorpset bestaaet endnu, kunde det i Aar have fejret sit 270 Aars Jubilæum. Da nemlig Johan Husmann i 1679 indgav Forslag om at belyse København med 500 Lygter², gjorde han desuden opmærksom paa Nødvendigheden af, at der blev ansat Vægtere til at passe Lygterne og vedligeholde Ordenen ved Nattetid. Denne Plan blev da gjenhørført; der opsattes Lygter; der ansattes Vægtere i Gaderne, og nævnte Johan Husmann blev ansat som Inspektør. Det heles Organisation fandt dog først Sted i 1683. Imidlertid var Nattevagtjenesten dog langt ældre. Allerede i 1443 har der i København været Natvægtere, fordelte paa forskellige Poster. Dette fremgaar af Christoffer af Bayerns Stadsret, i hvilken det om "Kongens og Stadens Vægtere" hedder: "Naar en Vægter, efter at Klokken er slagen Ni, nogen antræffer paa Gaden, da skal han ham lede til sit Herberg, men har han ikke Herberg, da skal han stille Borgen, eller og sættes i Stadens Gjemme indtil om Morgen, og skal han da gjøre Regnskab for sig, hvorfor han gik saa sildig paa Gaden. Naar der ringes om Aftenen paa Vagt, da skulle alle Vægtere være paa deres Sted, og enhver passe paa sin Vagt indtil om Morgen, naar der bliver ringet af Vagt, og da skulle Portnerne komme til Portene og være derpaa til om Aftenen, de blive tillukte." Som det lader til, bleve disse Vægtere senere afskaffede. I det mindste synes dette at fremgaa af Frederik den Andens Brev af Decbr. 1567, hvori det omtales, at "Borgmester og Raad i København ere til Sinde at tage udi Tjeneste saa mange duelige Karle, som behov gjøres, hvilke altid skulle vaage udi Portene, paa Voldene, og om Natten paa Gaderne, men som altid skulle blive i Byen og ingen anden Steds bruges, uden Herr Borgmester og Raad

² Tidligere havde København ingen Gadebelysning. Det paabødes ved en Forordn. af 10. Decbr. 1670, at ingen efter Mikkelsdag [29. september] maatte understaa sig om Aftenen efter Kl. 9 at lade sig finde paa Gaderne uden tændt Fakkell eller Lys.

J. Davidsen: Københavns Vægterkorps og Vægterversene

have dem Behov." 1581 blev det befalet Borgmester og Raad at have flittigt Tilsyn med denne omgaaende Nattevagt, "saa de maatte afværge Ildbrand, Mord og Tyveri, samt se til, at ingen af Stadens Indvaanere, af hvad Stand de end være kunde, unddrage sig den for alle fælles Byrde, Nattevagtstjenesten medfører."

At denne Borger-Nattevagt har fundet Sted endnu 1626, fremgaar af en Udskrift af Konsistorii Protokol, hvori det hedder: "Opkom Christiernus Michaelis og Colbanus Sigvardi, som Vagtmesteren klagede over, at de havde den anden Aften været sammen med to drævendes Kaarder og slaget sammen i Klædeboderne, efter at der var udringet til Vagt." I Københavns nye anordnede "Brand- eller Ildordning" af 1653 tales der kun om Taarnvægtere, og af Forordn. af 10. Decbr. 1670 om

"Løsgængere og de, som findes paa Gaden sildig om Aftenen, item om Fremmede, som logere, og den igjen paabudne Borgervagt", ses det, at endog Borgervagts Nattevagt maatte være ophørt for en Tid, thi det hedder deri, "at eftersom for Os allerunderd. andrages, hvorledes herudi denne Vor kgl. Residentsstad skal om Nattetider saadanne store Uskikkeligheder begaaes, saa fast Ingen mere kan gaae sikker paa Gaden om Aftenen, saa befales, at alle Løsgængere, der om Nattetid findes paa Gader og af Patrouiller gribes, skulle strax paa Bremerholm henføres." Tillige omtales i denne Forordning, som ogsaa dens Titel hentyder til, "at Kongen har fundet sig foranlediget til at gjenoprette Borgervagten til Ordenens Opretholdelse." Det viser sig saaledes, at Borgervagten paa denne Tid, ligesom tidligere, har maattet besørge Natvægtstjenesten ved Patrouiller, men at der næppe har været faste Gadevægtere. Denne Patrouillering af Borgervagten synes dog ikke at have hjulpet stort til Ordenens Opretholdelse, thi gjentagne Gange føres der Klage over Klammerier, Tyverier og Indbrud ved Nattetid; stadig indskærpes det Patrouillerne at varetage deres Pligter, uden

at det ses, at det har nyttet noget. Saaledes forklares det da, at Københavns Indbyggere med Tilfredshed hilsede den Forandring, der indtraadte ved, Lygternes Indførelse og den dermed forbundne Oprettelse af et fast Vægterkorps.

Der blev strax udarbejdet en Instrux for Korpset, som dog nærmest vedrørte Lygternes Pasning. Om disse hedder det bl. a.: "De skulle tændes Vinter og Sommer, naar Solen gaar ned, og der ikke om Natten er Maaneskin, uden paa de Tider om Sommeren, naar fast ingen Nat er, nemlig fra den 1. Mai til den 30. August, og om Morgenen ved Solens Opgang igjen lade udslukke, og dem ellers naar Behov gjøres lade rene og klare holde, som forsvarligt være kan. Iligemaade skal Lygterne antændes, naar Ildsvaade paakommer, strax naar Klokkerne begynde at klemte, endskjønt det er Maaneskin og ingen Lygter skal antændes." Det fortjener at anføres, at der var sat en Straf af 3 Aars Arbejde i Jern paa Bremerholm for dem, som gjorde Skade paa Lygter eller paa Lygtepæle.

J. Davidsen: Københavns Vægterkorps og Vægterversene

Den Instrux, der i det væseiligste gjaldt for Vægterne, indtil Korpset blev ophævet, er udfærdiget i 1784. Ifølge denne skulde de alle møde hver Aften paa Raadstuen paa et Klokkesiet, der skiftede efter Aarstiderne, for at mønstres af Vægterløjtnanten. I denne Bestemmelse omtales ikke, at de tillige skulde hente Parolen; dette var en senere Bestemmelse, og "Parolen" (Feltraabet) var for Politiet og Vægterkorpset den samme som for det militære Vagtmandskab. At den ikke altid forblev nogen Statshemmelighed, fremgaar af den Omstændighed, at Vægterne undertiden havde. deres respektive Hustruer paa Raadstuen som Stedfortrædersker, naar de af en eller anden Grund selv vare forhindrede fra at give Møde. Fremdeles hedder det i Instruxen: "De skulle dernæst med Flid, Aarvaagenhed og Ædruelighed tage vare paa deres Poster fra den Tid, de samme antræde, som er hver Aften præcise ved følgende Tider, nemlig: i Januar og Februar Kl. 7, i Marts Kl. 8, April Kl. 9, Mai, Juni og Juli Kl. 10, August Kl. 9, September og Oktober Kl. 8, November og December Kl. 7, og indtil om Morgenen Kl. 7, 6 og 5 efter Aarstiderne." Af de andre

Bestemmelser anføres endnu følgende: "Det skal Vægterne herved alvorligen være anbefalet, at de med Beskedenhed begegne alle Folk, og med Gode styre tilrette og forhindre Klammeri, Mord og Tyveri af yderste Evne, og ikke uden de personlig anfaldes, nogen med Hug og Slag begegne, og udi saadanne eller andre Tilfælde skal Vægterne komme hverandre til Hjælp, og ufortøvet løbe til, hvor Vægterfløjten eller Anskrig høres, og de paakaldes, og da hinanden uden Falskhed bistaa og de skyldige i Arrest føre. Dog, hvis nogen af dem vil give Vægterne Drikkepenge for at komme løs, maa de dem annamme, og dog ej forskaane dem, at de jo blive arresterede." Af det sidstnævnte synes at fremgaa, at Vægterne nok havde Lov til at modtage Drikkepenge af Spilopmagere og Urostiftere, men at de alligevel vare pligtige at griibe og at anholde dem - noget, der jo i Grunden indeholdt en haandgribelig Modsigelse og stiller Ordenens Haandhævere i et betænkeligt Lys. Denne Bestemmelse bortfaldt ogsaa senere. Endvidere skulde de ledsage Raabet af Klokkeslettet med et Vers af den autoriserede Vægterverse, som senere vil blive omtalt, samt raabe, hvad Vinden var. Den sidstnævnte Bestemmelse faldt bort i de senere Aar i København, men holdt sig i Provindsbyerne. Endelig skulde de i Ildbrandstilfælde "gjøre Allarm og Anskrig og Folkene allesteds udi Husene paa deres Post med Banken og Ringen paa Dørene og Porte opvække, samt med at sætte mellem sig sluttet Tegn (formodenlig med 3 Slag af Kjæppen i Stenbroen) og Støden i Fløjten hverandre det tilkjendegive, og derhos raabe: Brand, Brand! . . . og strax nogle af de nærmeste Vægtere ved Ilden skal henløbe, nemlig en til Brandmajoren, en til Overpræsidenten, en til Politimesteren og Stadshauptmanden, en til Kommandanten og til den øverste Admiral og Holmens Chef, saa og en til Raadhus-Vagten og de militære Vagter, hvor Sprøjterne ere opbevarede, og en til Vægter-Inspektøren for dennem derom at advare." Ved den seneste Instrux for

J. Davidsen: Københavns Vægterkorps og Vægtersersene

Gadevægterne af 29. Marts 1860 bortfaldt den omtalte Allarmering ved Piben og Brandraab i Almindelighed; den skulde kun finde Sted paa udtrykkelig Befaling af Brandmajoren.

Antallet af Københavns Vægtere var i 1689 68, iberegnet Taarnvægterne. I 1862 var Antallet 179, nemlig 143 i Byen, 5 paa Vesterbro, 7 paa Nørrebro, 2 paa Østerbro, 2 paa Amagerbro, 6 Patrouillevegtere, Politidirektørens Vægter, 12 Taarnvægtere (4 paa hvert Taarn) og 1 paa den dengang eksisterende "nye" Bro over Stadsgraven ved Teglgårdstræde.

Fausbølls omtalte Skrift er illustreret med de Afbildninger af Vægtere fra forskellige Tider (1726, 1784, 1808, 1839), som her ere gjengivne. Kostumet er omtrent det samme, en lang Frakke med Bælte om; kun Hovedbeklædningen er noget forskjellig, den var først en temmelig flad Hue uden Skygge,

senere en høj Læderkabuds med Knapper og Skygge. Paa alle disse Afbildninger ere Vægterne forsynede med de saakaldte Morgenstjerner. Men dette Vaaben, der har sin Oprindelse fra Middelalderen, blev i de

senere Aar kun benyttet saa at sige til Galla, f. Ex. naar Vægterne i Forening med Politibetjente patrouillerede om Helligdagene i Byens Gader for at paase, at Bestemmelserne i Helligdagsanordningen om Butikernes Lukning, Arbejdsvognenes Kjørsel paa Gaden osv., bleve efterkomne, eller naar de mødte paa "Kamret". Til Tjenesten om Natten vare de bevæbnede med en Stok, omtrent som et Kasteskaft, der i Reglen var forsynet med en Jernpig, dels for at have en Støttstav i glat Føre, og dels for at kunne purre op i Tranlamperne. Denne Stok var tillige et slemt Vaaben i en Vægters Haand og blev som oftest med Eftertryk anvendt mod kaade Spektakelmagere, Urostiftere og Berusede. Hospitalernes

J. Davidsen: Kjøbenhavns Vægterkorps og Vægterversene

Annaler vide at fortælle om Exempler paa knækkede Ledemod og slemme Læsioner, bevirkede ved Brugen af disse Stave. De benyttedes ogsaa til Signaler paa Stenbroen, naar Patrouillen passerede forbi.

Til Vægternes Udrustning hørte endvidere Vægterpiben, hvormed Assistance tilkaldtes eller Ildebrand signaliseredes. Tillige havde enhver Vægter en Nødlygte til Antænding af Tranlygterne, og endelig anvendtes det gule Læderbælte, som de havde om Livet, til en særegen Brug. Naar nemlig en Beruset fandtes paa Gaden i en saadan Tilstand, at han ikke kunde gaa eller slæbes til Raadstuen ved en eller to Mænds Bistand, blev han slængt paa en Stige, hvortil han spændtes fast med det nævnte Bælte eller Rem. Ved at pibe skaffede vedkommende Vægter, paa hvis Post Vagabonden blev truffen, sig Assistance fra Nabovægterne, Stigen toges paa Skuldrene af fire Mænd og blev saaledes efter fornøden Skiften baaren gjennem Byen til Raadstuen. At denne Procession altid var ledsaget af en hujende Skare, er en Selvfølge.

Til Vægternes Funktioner hørte at slaa Kreds om Piskepælen paa Halmtorvet, naar en Forbryder blev "strøget til Kagen", som det hed, det vil sige: udstod den ham idømte Straf ved Svøbeslag, der undertiden gjentoges gennem en Række af Aar. Ogsaa ved Henrettelser paa Amagerfælled maatte de afgive Vagten. Ved slig Lejlighed fik de noget extra, men deres Løn var ikke stort mere end et Par Daler om Ugen. Deres Hovedindtægt bestod nærmest i Sportler, saasom ved at lukke Døre og Porte op for Folk, der kom for sent hjem, og i Reglen fik de ogsaa af Husejerne noget vist for at være paapassende om Natten, hvortil kom en ikke ringe Indtægt i de Dusører, som de ved Nytaarstid og ved Kirkefester indsamlede hos Gadens Husbeboere.

Mangen en Drikkeskilling faldt ogsaa af ved at se igjennem Fingre med Kommersbrødre

og lystige Fætttere, der havde faaet lidt mere at drikke, end de kunde taale. Det skulde overhoved gaa meget slem til, naar Vægterne besluttede at foretage en Arrestation, da "der altid med denne var forbunden Tidsspilde og Ulejlighed. Forøvrigt havde de som Vægtere Lov til at drive en lille Handel med Frugt, Grønt og Kager.

Vægterne skulde, som anført, passe Tranlygterne, hvilke de da ogsaa skulde fylde. Der blev fra Kjøbenhavns Materialgaard leveret dem et vist Kvantum Tran, paa hvilket de sikkert havde deres Fordel, og det antoges almindeligt, at de solgte en ikke ringe Del deraf til Stadens Hørkræmmere. "Trantyv" var derfor et sædvanligt Skældsord, hvormed de opvartedes under de Forfølgelser, som de ikke sjældent vare udsatte for. Det er ikke usandsynligt, at Talemaaden "han er trannet" om en Halvberuset har sin Oprindelse derfra, at Vægterne, som det hed, drak sig fulde i Tran, d. v. s. solgte Trannen og drak Pengene op. I Folkemunde kaldtes Vægteren hyppig "Justitsraad". Naar en Vægter, som i sin Tid havde Post paa Østergade, blev tituleret "Hr. Justitsraad", var hans stadige Svar: "Titlen er god nok, men Gasen (Gagen) er saa lille." Vægterens Forseelser straffedes i gamle Dage med den spanske Kappe, senere med Mulkt, Vand og Brød, Forsættelse til slettere Poster og Afsked. Deres nærmeste foresatte var en Vægterløjtnant, hvortil valgtes en af Politiets mere betroede Embedsmænd. En for sin strenge Justits meget bekjendt blandt disse var Politi-Adjutant Boelmann, der levede under Frederik den Sjette. Hans Død gav Anledning til en i sin Tid meget bekjendt Vise, som begyndte saaledes:

"O store Jammer, Boelmann døde,
Forsamler Jer, o Vægtermænd o. s. v."

Som ovenfor berørt, vare Vægterne udsatte for mange Plagerier og Drillerier af kaade Mennesker og lystige Fætttere, især

J. Davidsen: Københavns Vægterkorps og Vægterversene

saadanne, mod hvilke, de havde udøvet deres Myndighed i alvorligere Konflikter. Lejlighed til slige Plagerier gav manges Vægter ikke sjældent ved den Forsømmelighed, han gjorde sig skyldig i Ved at faa sig en Slummer i en Kjælderhals. Del er jo let forklarligt, at en stakkels Mand, der maatte vaage om Natten og heller ikke om Dagen som Familieforsørger kunde faa synderlig Hvile, let blev fristet til at give efter for Naturens Krav, og at han da, naar han troede alt stille og roligt, og især naar Patrouillen var passeret, søgte at faa sig en Smule Søvn. Men det kom ham undertiden dyrt til at staa. En bekjendt Kommersbroder, der var en svoren Fjende af Vægterne og ved sine Sammenstød med disse vel ogsaa havde Grund dertil, gjorde sig en Fornøjelse af, jævnlig i Selskab med andre ligesindede, at overraske en eller anden paa sin Post sovende Vægter, liste Stokken, ja endog, naar Søvnens var meget fast, Piben fra ham, saa selv støde i Piben for at vække ham og lokke andre Vægtere til, og saaledes bringe ham i en slem Knibe, idet han manglede sine Apparater og derved forraadte, at han havde forsømt sin Pligt og var bleven overlistet. At der ogsaa skete ligefremme Sammenrottelser med det Formaal at prygle en ilde anset Vægter, hørte i gamle Dage heller ikke til Sjældenhederne, og manges en mistede paa den Maade sit Helbred. I Biskop Bircherods Dagbog fortælles, at en Vægter den 29. Decbr. 1701 af en Vovehals blev kastet i Vandet og druknet. Endnu kan anføres som en bekjendt Streg, at man tændte en Stump Lys og satte det i Kabudsen paa en i en Kjælderhals sovende Vægter, gav sig da til at pibe og raabe Brand, hvorefter Vægteren foer op, løb igjennem Gaden med det brændende Lys paa Hovedet, peb og raabte ligeledes af fuld Hals Brand. Præsten i Hostrups "Intrigerne" har været med til "Løjer og Spas", naar man "flyttede Skilte og raabte Brand om Natten, mens Vægteren sov", og han fortæller om Mads Hellebæk, at han lod, som han var fuld og blev taget af Vægteren:

"En Aften som fuld han paa Langebro gik
Med dinglende Krop,
Til Vægteren peb og paa Stigen fik
Ham praktiseret op.
Men han sprang af Stigen og rendte sin Vej,
Forbi Prindsens Palads -"

Enden paa Visen var sørgelig:

"Men saa fik han Prygl, saa det var en Gru.
Ja, paa Hauserplads."

Mange Steder er Vægteren bleven besungen, saa at han næsten er bleven en romantisk Figur. Saaledes i Carl Baggers ypperlige Vise: "Søren, saa kom da, ja, Søren, min Ven", af Heiberg i "Julespøg og Nytaarsløier", af Ingemann, af H. C. Andersen, af Erik Bøgh, af Adolf Recke, hvis Vise om "Pjaltensborgs Brand" begynder saaledes: "Den Vægter standser i sit Vers". Netop disse Vers, den saakaldte Vægterverse, forlenede jo ogsaa Vægternes Personlighed en vis poetisk Nimbus, for saa vidt som der virkelig var en digterisk Produktion, der i sin kraftige Naivitet gjengav de Stemninger, som det natlige Liv egner sig til at afføde.

Vægtersangen er meget gammel. I et Udtog af Forordn. af 26. Juli 1683 om Gadelygterne og Natvægterne i København staar der nemlig, efter at der er sagt, at enhver Vægter hver Time skal raabe Klokkeslettet ("Hov Vægter, Klokken er slagen o. s. v."): "De Vers, som Vægterne ved hvert Klokkeslet om Natten skal synge, ere følgende", og derefter følge Versene. Disse ere til forskjellige Tider undergaaede nogle Forandringer, som det vilde være for vidtløftigt at angive. Fra 1784 indtil den sidste Tid af Korpsets Bestaaen lød Sangen saaledes:

J. Davidsen: Københavns Vægterkorps og Vægterversene

Kl. 8.

Naar Mørket Jorden blinder,
Og Dagen tager af,
Den Tid os da paaminder
Om Dødsens mørke Grav.
Lys for os, Jesus sød,
Ved hvert et Fjed
Til Gravens Sted,
Og giv en salig Død.

Kl. 9.

Nu skrider Dagen under,
Og Natten vælder ud,
Forlad, for Jesu Vunder,
Vor Synd, o milde Gud!
Bevare Kongens Hus,
Samt alle Mand
I disse Land'
Fra Fjendens Vold og Knus.

Kl. 10.

Om I vil Tiden vide,
Husbonde, Pige og Dreng,
Da er det paa de Tide
Man føje sig til Seng.
Befaler Eder Herren fri,
Vær klog og snild,
Vogter Lys og Ild,
Vor Klokke er slagen Ti.

Kl. 11.

Gud Fader os bevare,
De store med de smaa,
Hans hellig Engleskare
En Skandse om os slaa!
Selv vogter han Byen vel;
Vort Hus og Hjem
Haver Gud i Gjem,
Vort ganske Liv og Sjæl.

Kl. 12.

Det var om Midnatstide,
Vor Frelser han blev født,
Til Trøst Alverden vide,
Som ellers var forødt.
Vor Klokke er slagen Tolv.
Med Tung' og Mund,
Af Hjertens Grund
Befal Eder Gud i Vold!

Kl. 1.

Hjælp os, o Jesu kjære!
Vort Kors i Verden her
Taalmodelig at bære;
Der er ej Frelser fler.
Vor Klokke er slagen Et.
Ræk os din Haand,
O Trøstermand;
Saa vorder Byrden let.

Kl. 2.

Du milde Jesulille,
Som haver os saa kjær,
I Mørke fødes vilde,
Dig ske Lov, Pris og Ær!
Du værdig Hellig-Aand,
Oplyse os
Evindeligt,
At vi Dig skue kan.

Kl. 3.

Nu skrider Natten sorte,
Og Dagen stunder til,
Gud lad Dem blive borte,
Som os bedrøve vil!
Vor Klokke er slagen Tre.
O Fader from!
Til Hjælp os kom,
Din Naade os betee!

Kl. 4.

Du evig Gud ske Ære
I høje Himmelkor,
Som Vogter vilde være
For os, paa Jorden bor!
Det ringer nu af Vagt.
For en god Nat
Sig Herren Tak,
Tag Tiden vel i Agt!

Kl. 5.

O Jesu Morgenstjerne!
Vor Konge i din Vold
Befale vi saa gjerne,
Bliv du hans Sol og Skjold!
Vor Klokke er slagen Fem.
Kom blide Sol
Fra Naadens Pol,
Oplys vort Hus og Hjem!
Lovet være Gud vor Herre,
Hannem ske Lov, Pris og Ære!

Om Forfatteren til Vægtersangen har der været Tvivl blandt de Lærde. Nogle, deriblandt Rasm. Nyerup, have antaget, at den skyldes Digteren Anders Christensen Arreboe³, til hvis hjertelige og simple Digtning den i Aand og Tone passer. Men da han allerede døde 1637, og det ikke vides, at Vægtersangen er indført før den Tid, er der langt større Grund til at antage, hvad ogsaa de fleste mene, at vor store, i 1703 afdøde Psalmedigter Kingo⁴ er Forfatteren, hvis Aand, Tanker og ejendommelige Form, som de vise sig i hans religiøse Digtninge, ogsaa paa en smuk Maade gjenfindes i denne Sang. Hvem der har komponeret Melodien, er ikke bekjendt, sandsynligvis har den været en gammel Salmemelodi. Den kom heller ikke ret frem ved Brugen, thi i Reglen vare Vægterne ingen Sangvirtuoser. Som Kuriosum kan anføres, at Sangen er oversat baade paa Engelsk (af R. S. Ellis, forhen britisk Legationspræst i København) og to Gange, paa Fransk af Dargaud og A. de Flaux, to franske Rejsende, der i Begyndelsen af Aarene Treds besøgte Danmark.

Tillæg 1:

Instruction for de udi Forstæderne beskikkede Natte=Vægtere⁵

1.

De skal med Flid, Aarvaagenhed og Ædruelighed tage vare paa deres Poster, fra den Tid de samme antræder, som er hver Aften, saasnart det er mørkt om Vinteren, og indtil Kl. 7 om Morgenen, og om Sommeren fra Kl. 9 om Aftenen til Kl. 5 om Morgenen.

2.

De skal hver Time uden for hvert Huus, saavidt deres Post gaaer, raabe hvad Klokken er slagen, og de sædvanlige Vægter=Vers, samt hvad Vinden er, og desuden hver Time gaae deres Post nogle gange igiennem, og nøie give Agt og iagttage om Ildebrand, endog uden for deres Poster, paa Stadens Grund skulde opkomme, eller Mord, Tyverie, Indbrud eller anden Uleilighed paa deres Poster skulde forefalde, ligesom de og have at tilsee, især de som nærmest derved have Post, at ingen beskadiger Træerne, Grøfterne eller

3 Anders Christensen Arrebo. Født 2. januar 1587 i Ærøskøbing, død 12. marts 1637 i Vordingborg. [JVF]

4 Thomas Hansen Kingo. Født 15. december 1634 i Slangerup, død 14. oktober 1703 i Odense. [JVF]

5 Anonym. København. Tykt hos Hofbogtrykker Nicolaus Møller. 1784. [JVF].

J. Davidsen: Københavns Vægterkorps og Vægterversene

Bommene udi de nye anlagte Alleer, og om saadant skeer, da at anholde de Skyldige, og kan Vægterne derfor vente den Belønning som ved Placaten af 22 Januar 1781 er tilstaaet Angiveren.

3.

Skulde de imedens Porten er lukket, paagribe nogen som vilde begaae Indbrud, Tyverie, eller Træerne i Alleerne at beskadige, eller anden Uorden, haver de dennem at bevogte hvor de hos Beboerne kunde nærmest faae dem indbragt, til Portens Aabning, og da at indføre dem i Raadhuus=Arresten, og hvis nogen af dem vil give Vægterne Drikke=Penge for at komme løs, maae de samme annamme, og dog ikke forskaane dem for at blive aresteret.

4.

De skal hver Morgen, saasnart de gaae fra deres Post, rapportere Vægter Inspecteuren hvad som i een eller anden Maade paa deres Post kan være passeret om Natten, paa det samme for Øvrigheden kan anmeldes.

5.

Skulde Ildsvaade om Aftenen eller Natten, paa deres Post eller noget andet Sted uden for Staden, paa dens Grund, opkomme, maae den Vægter, som først bliver det vaer, strax gjøre Allarm med Piben og Anskrig, Brand, Brand, der, eller der, og Folkene allesteder udi Huse og Gaarde, med Banken paa Døre og Porte, opvække, og den Vægter som nærmest har Post hvor Brand=Sprøiten er i Forvaring, og hvor Trommen er, besørger at Trommen strax røres og Brand=Redskabet henføres, og derefter forføier dem til deres Post, og om Ilden er der, da at være behjælpelig med at redde og forrette hvad muelig kan være til Ildens Dæmpning.

6.

Det bliver hermed Vægterne alvorligen befaleet, at de med Beskedenhed begegne alle Folk, og med gode styre til rette, og forhindre Klammerie, Mord og Tyverie af yderste Ævne, og ikke, uden de personlig anfaldes, nogen med Hug eller Slag begegne, og udi disse eller andre Tilfælde skal de komme hverandre til Hielp, og ufortøvet løbe til hvor Vægter=Fløiten høres eller de paakaldes, og da hinanden uden Falskhed bistaae, og de Skyldige i Arrest føre.

7.

Vægterne skal hver Løverdags efter den dennem af Vægter=Inspecteuren meddelende Liste, indfordre Vægter=Pengene hos Beboerne paa deres Post, og derfor til Vægter=Inspecteuren strax samme Dag aflægge Rigtighed, samt anmelde hvad Af= eller Paagang kan være forefalden, som af Inspecteuren paa deres Liste antegnes.

8.

Iøvrigt skal Vægterne i Forstæderne rette og forholde sig efter hvad Ordres dennem ved Vægter=Inspecteuren og Lieutenanten samt Politens Betiente og de antagne Commissarier paa Broerne befales, og samme nøie at efterkomme; og om de findes forsømmelige eller drukne, eller ikke findes paa deres Poster udi den i forestaaende 1ste Artikel ommeldte Tid, eller at efterlade noget af disse dem paalagte Pligter, samt hvad Ordres dennem af forbemeldte maatte gives, maae de vente med tilbørlig Straf af Spansk Kappe, Fængsel paa Vand og Brød, eller deres Tienestes Fortabelse, eller anden Straf efter Omstændighederne og Politimesterens Kiendelse, at vorde anseet.

9.

Saalænge de Tienesten ellers troelig og flittig opvarte, nyde de ugentlig til dem og deres Hund (som de dog udi en Snor, bunden i deres Belte, bør holde ved sig) 1

J. Davidsen: Kjøbenhavns Vægterkorps og Vægterversene

Rdlr. 2 Mark, hvilke de efter Repartitions= og Indkrævnings=Listerne, selv hver Løverdags hos Beboerne indkræver og gjøre sig betalt, men det overskydende gjøres Regnskab for til Inspecteuren; saa nyde de og hvert tredie Aar en nye Mondour med Tilbehør ligesom de andre Gade=Vægtere i Byen, hvilken Mondour de ikke uden i den Tid de ere paa deres Post, eller møder udi nogen Forretning paa Raadstuen eller Politie=Kammeret, maae bære.

Kjøbenhavns Raadstue
den 24 Junii 1784

antaget til Vægter, og aflagt Eed den 17 og ved Aftrædelsen afleveres Instruxen til Inspecteuren.

Tillæg 2:

Vægter=Posternes Nye Inddeling i Kjøbenhavn Aar 1784

Kjøbenhavn

Post.

1. Paa Slots=Pladsen.
2. Fra Midten af Christianshavns Broe, lange med Børsen forved, til Enden af Børs=Trappen paa Slots=Pladsen.
3. Bag Børsen, fra Enden ved Canalen, langs Børsens Bagboder til enden af Børstrappen paa Slots=Pladsen, samt det lidet Stykke Gade imellem Børs=Trappen og Raadmand Hundewadts Huus.
4. Bag Børsen fra den anden Ende ved Canalen eller Langs Sukker=Raffinaderiet, langs med Canalen, Lerches Gaard, og Cancellie=Bygningen, til Slots=Pladsen, og ind i Løngangen til Indgangen til Tøihuset.
5. Fra Tøihuus=Indgangen, langs med Stald=Officianternes Vaaninger til Prindsens Broe, og det Stykke fra Prindsens Broe til forrige Bryghuus.
6. Fra Høibroe, langs med Slots=Kirken og Garder=Stalden, til Midten af Stormbroen.
7. Langs Strande, fra Holmens Broe til Fortunstrædet og Boldhuusgaden.
8. Høibrostrædet, og det lidet Stykke ved Stranden, fra Høibroestrædet til Fortunstrædet.
9. Store Kirkestrædet, det Stykke af lille Kongensgade, langs Stakitet for Kirkegaarden, samt Tverstrædet fra Østergade, og det lidet Stykke ved Kirkegaarden fra Kirkestrædet til Hvælvingen.

J. Davidsen: Københavns Vægterkorps og Vægterversene

10.	Store Færgestrædet, og det Stykke af Kiøbmagergaden, fra Østergaden til Silkegaden.	31.	Christenbernikovstrædet.
11.	Størrestrædet, fra Holmens Broe, Ulkegaden forbi, til Gaarden No. 400.	32.	Store og lille Regnegaden.
12.	Holmens Reveer fra Gaarden No. 400. til Kongens Nye=Torv.	33.	Store Kiøbmagergade, fra Silkegaden til Skindergaden, og David Skolemesters Gaard.
13.	Hummergaden.	34.	Store Kiøbmagergade, fra Skindergaden til Landemerket, og lille Kiøbmagergade, til Kul=Torvet.
14.	Laxegaden.	35.	Klosterstrædet og Graabrødrestædet.
15.	Dybengsaden.	36.	Skindergaden, fra Kiøbmagergaden til Klosterstrædet og lille Kannikestrædet.
16.	Sqvaldergaarden, fra Størrestrædet til Nicolai Kirke, og det lidet Stykke af Viingaardsstrædet imellem Sqvaldergaarden og Ulkegaden.	37.	Skindergaden, fra Klosterstrædet til Klædeboderne samt Skovboegaden, tilligemed den liden Gade imellem latinske Skole=Bygning og Viintapper Rohdes Gaard.
17.	Ulkegaden.	38.	Store Kanikestrædet, fra Kiøbmagergaden til Fiolstrædet.
18.	Lille Kongensgade, fra Kongens Nye=Torv til Nicolai Kirke.	39.	Graabrødre=Torv og Keisergaden.
19.	Østergade, fra Kongens Nye=Torv til Christen Bernikovstrædet.	40.	Løvstrædet og Trompetergangen.
20.	Østergade fra Christen Bernikovstrædet til Amager Torv.	41.	Lille Helliggeiststrædet og Tugthuusporten.
21.	Peder Madsens Gang og Pistolstrædet.	42.	Store Helliggeiststrædet og Kokkegaden.
22.	Lille Kirkestrædet og lille Færgestrædet.	43.	Peder Hvidtfeldtstrædet og det Stykke af Skidenstrædet, fra Peder Hvidtfeldtstrædet til Kiøbmagergaden.
23.	Admiralgaden.	44.	Skidenstrædet, fra Nørregade til Peder Hvidtfeldtstrædet.
24.	Fortunstrædet, det Stykke af Viingaardstrædet langs Stakitet til Sqvaldergaarden, og det lidet Stykke af Hvelvingen, fra Fortunstrædet til Taarnet.	45.	Fiolstrædet, fra Volden til Skidenstrædet.
25.	Viingaardstrædet, fra Kongens Nye=Torv til Ulkegaden, samt Smedens Gang og Nelliøegangen.	46.	Fiolstrædet, fra Skidenstrædet til Skindergaden, og det Stykke Gade langs Kirkens Stakit fra Fiolstrædet til Nørregaden.
26.	Pilestrædet, fra Østergaden til Regnegaden.	47.	Rosengaarden og Pustervig, samt det Stykke af Kul=Torvet imellem Pustervig og Rosengaarden.
27.	Silkegaden og Anthoniestrædet.	48.	St. Gertrudsstrædet, fra Pustervig til Rosenborggaden, og Rosenborggaden.
28.	Klareboderne og Myntergaden.		
29.	Springgaden, og det Stykke af Pilestrædet, fra Springgaden til Regnegaden.		
30.	Grønnegaden og Didrik Badskersgang.		

J. Davidsen: Københavns Vægterkorps og Vægterversene

49.	Kul=Torvet, og Friderichsborggaden til Nørre Port.	76.	Prindsensgade og Prindsens Broe.
50.	Amager Torv, til Vimmelskiftet.	77.	Canalen, fra Prindsensgade, langs med Materialgaarden, om ved det nye Bryghuus og Gryn møllen til Langebroe.
51.	Vimmelskiftet og Nyegaden.	78.	Aabenraae og Tornebuskegaden.
52.	Nørregaden, fra Volden til St. Pederstrædet.	79.	Landemerket, fra Kiøbmagergaden til Aabenraae.
53.	Nørregaden, fra St. Pederstrædet til Gammel Torv, og den liden Gade ved Kirken hvor Klokkeren boer.	80.	Vognmagergaden.
54.	Studiistrædet.	81.	Store og lille Brøndstrædet.
55.	St. Pederstrædet.	82.	Gammel Mynt, fra Myntergaden til Grønnegaden.
56.	Store og lille Larsbjørnstrædet.	83.	Kattesundet og Hestemøllestrædet samt Henrik Fyrensgang.
57.	Nye=Torv og Sluttergaden.	84.	Lavendelstrædet og Mikkebryggersgaden.
58.	Gammel=Torv.	85.	Vestervold, fra Prindsensgade til Farvegaden.
59.	Vestergaden.	86.	Vestervold fra Farvegaden til Vestergaden.
60.	Friderichsberggaden.	87.	Vestervold, fra Vestergade til Teilgaardstrædet.
61.	Badstuestrædet.	88.	Nørrevold, fra Teilgaardstrædet til Larsleistrædet, samt Teilgaardstrædet og Larsleistrædet.
62.	Knaboestrædet, fra Vimmelskiftet til Canalen.	89.	Nørrevold, fra Larsleistrædet til Nørregade og Skiden=Torvet til Fiolstrædet.
63.	Broelæggerstrædet og Endeløsstrædet.	90.	Nørrevold, fra Fiolstrædet til Gottersgaden.
64.	Hyskenstrædet, Naboløs til Canalen ved Assistentshuset.	91.	Gottersgaden, fra Volden til Slippen.
65.	Læderstrædet, fra Høibroestrædet til Hyskenstrædet.	92.	Gottersgaden, fra Slippen til Myntergaden og Slippen.
66.	Compagniestrædet, fra Hyskenstrædet til Raadhuusstrædet.	93.	Gottersgaden, fra Myntergaden til Kongens Nye=Torv.
67.	Farvegaden.	94.	Nyehavn, Byens Side, fra Kongens Nye=Torv til Toldboegaden.
68.	Raadhuusstrædet og Vandmøllestrædet, fra Nye=Torv til Vandkunsten.	95.	Nyehavn, fra Toldboegaden til Enden og Toldboegaden, samt det Stykke af Qvæsthussgaden, fra Nyehavn til forrige Qvæsthuus.
69.	Magstrædet og Snaregaden.	96.	Store og lille Strandstrædet.
70.	Stranden, fra Høibroestrædet til Snaregaden.	97.	Norgesgaden, fra Kongens Nye=Torv til Dronningens Tvergade, og det
71.	Langs Canalen, fra Assistentshusets Hiørne til Raadhuusstrædet.		
72.	Vandkunsten og Løngangsstrædet, samt Gaasegaden.		
73.	Friderichsholms Canal, fra Vandkunsten til Prindsensgaden.		
74.	Stormgaden, til Midten af Stormbroen.		
75.	Vigantsgaden.		

J. Davidsen: Kjøbenhavns Vægterkorps og Vægterversene

Stykke Gade af St. Anne=Plads, fra Norgesgaden til Amaliegaden og langs med Garnisons Kirke. 98. St. Annegaden fra Garnisons Kirke til forrige Qvæsthuis, og det Stykke af Qvæsthuisgaden, saa langt forrige Qvæsthuis=Bygning gaaer. 99. Norgesgaden, fra Tvergaden til Enden, eller Toldboeveien. 100. Amaliegaden, fra St. Annegaden til Torvet hvor Statuen staaer, og det halve af bemeldte Torv. 101. Amaliegaden, fra Torvet til Friderichs Hospital og det halve Torv, samt den Nyegade imellem Norgesgaden og Amaliegaden. 102. Amaliegaden, fra Friderichs Hospital til Toldboeveien, og det Stykke af Toldboeveien fra Amaliegaden til Toldboen. 103. Toldboeveien, fra Amaliegaden til store Kongensgade. 104. Kongens Nye=Torv, fra Norgesgaden til Gottersgaden, og fra Gottersgaden til Østergaden, samt Nye Adelgaden og Prammandsgangen. 105. Kongens Nye=Torv, fra Østergade til Reverentsgaden og Reverentsgaden, samt fra bemeldte Gade omkring Comediehuset forbi forrige Giæthuis og Charlottenborg til Nyehavn. 106. Nyehavn, Charlottenborg Side, fra Kongens Nye=Torv til Enden, og det lidet Stykke ind ved Mynten. 107. Nye Kongensgade, fra Kongens Nye=Torv til Dronningens Tvergade. 108. Nye Kongensgade, fra Tvergaden til Canine=Længden, og Canine=Længden, saavidt Byens Huse gaaer. 109. Nye Kongensgade, fra Canine=Længden til Toldbodveien og Cadetgaden. 110. Borgergaden, fra Gottersgaden til Dronningens Tvergade.	111. Borgergaden, fra Tvergaden til Brygger Smits Gaard No. 93 og 94. 112. Borgergaden, fra bemeldte Smits Gaard til Nyeboder, og det Stykke af Brygger=Længden, saa vidt Byens Huse gaaer. 113. Adelgaden, fra Gottersgaden til Helsingørs gaden og Helsingørs gaden. 114. Adelgaden, fra Helsingørs gaden til Prindsensgaden. 115. Adelgaden, fra Prindsensgaden til Nyeboder og Prindsensgaden. 116. Dronningens Tvergade, fra Norgesgaden til Rosenborgs Hauges Plankeverk. 117. Sølv gaden. 118. Rigensgaden, og de Stykker af Balsamgaden, Kokkegaden og Rosengaden, saa vidt Byens Huse gaaer. 119. Klærkegaden og Hiortestrædet. 120. Langs Rosenborgs Muur, fra Gottersgaden til Gartnerens Boelig. 121. Fra Gartnerens Boelig forbi Vaskerhuset og Enden af Sølv gaden, langs med Christians Pleiehuus til Hiørnet af Stokhuset. 122. Fra Hiørnet af Stokhuset, langs med Steenkul gaden eller Stokhuus=Længden, til Grønland, og det lidet Stykke lige for Grønland imellem Steenkul gaden og Rigensgaden, samt Stokhuusgaden. Christianshavn 123. Langebroegaden, fra Midten af Knippelsbroe til Strandgaden og det lidet Stykke imellem bemeldte Broe og Torvegaden. 124. Strandgaden, fra den Tydske Kirke til St. Annegaden. 125. Strandgaden, fra St. Annegaden til Wilders Plads, og om ved forrige

J. Davidsen: Københavns Vægterkorps og Vægterversene

- Grynmølle.
126. Langs Canalen ved Wilders Plads, fra Strandgaden til Gaden neden Vandet, og det lidet Stykke af Kongensgaden, fra Canalen til Baadsmannsstrædet, samt hele Baadsmannsstrædet.
127. Store Kongensgaden, fra Baadsmannsstrædet til lille Torvegaden.
128. Lille Kongensgaden, fra lille Torvegaden til Laboratorium og lille Sophiegaden.
129. Overgaden neden Vandet, fra Laboratorium til Snorrebroen.
130. Overgaden neden Vandet, fra Snorrebroen til Enden af Canalen mod Wilders=Plads, samt St. Annegaden, fra Snorrebroen til Strandgaden.
131. Lille Torvegaden, fra Bolverket ved Knippelsbroe til Midten af Steenbroen.
132. Torvet, fra Midten af Steenbroen og store Torvegaden til Amager port.
133. Overgaden over Vandet, fra Steenbroen til Enden af Qvæsthuset eller Indgangen til Bodenhofs Plads.
134. Baadsmannsstrædet, fra Overgaden over Vandet til Enden og det Stykke af Dronningensgade fra Qvæsthuset langs med Exerceerhuset og Kirken til St. Annegaden.
135. St. Annegaden, fra Snorrebroen til Volden.
136. Prindsensgaden, fra Qvæsthusets Plads til store Torvegaden.
137. Lille Amargaden, fra St. Annegaden til Volden.
138. Sophiegaden, fra Overgaden over Vandet til Volden.
139. Prindsensgaden, fra store Torvegaden til Volden.
140. Dronningensgade, fra St. Annegaden til Volden.
141. Overgaden over Vandet, fra Steenbroen til Agent Appelbyes Plads og Reberbane samt de tvende smaae Søndervoldstræder.
142. Langs med bemeldte Reberbane, fra Overgaden til Langebroe.